

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie ze skargi wierzyciela Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w S. na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w S. M. O. z dnia 13 października 2011r. w przedmiocie umorzenia postępowania egzekucyjnego w sprawie [...] przy udziale dłużnika A. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na skutek zażalenia wierzyciela na postanowienie Sądu Rejonowego w S. z dnia 24 stycznia 2012 r.

Czy prezes sądu okręgowego – jako organ statio fisci Skarbu Państwa – może udzielić skutecznie pełnomocnictwa procesowego – na podstawie art. 87 § 2 k.p.c. – sędziemu tego sądu, do działania w postępowaniu egzekucyjnym?

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 24 stycznia 2011r., [...] Sąd Rejonowy w S. oddalił skargę wierzyciela Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w S. z dnia 26 października 2011r. w całości (pkt I.), uchylił w trybie art. 759 § 2 k.p.c. w całości czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w S. M. O. w sprawie o sygn. akt [...]: wezwanie z dnia 22 lipca 2011r. do podpisania wniosku egzekucyjnego przez Prezesa Sądu Okręgowego w S. oraz zatwierdzenia dokonanych czynności (pkt II ppkt 1) i postanowienie z dnia 13 października 2011r. w przedmiocie umorzenia postępowania (pkt II. ppkt 2.).

W uzasadnieniu swojego orzeczenia Sąd I instancji wskazał, że polecenie wszczęcia egzekucji, o którym mowa w treści przepisu § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 09 marca 2006r. w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych wydaje sąd. Za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe organ państwowej jednostki

organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie lub organ jednostki nadrzędnej (art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c.). W myśl art. 21 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2001r. Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.) organami sądu okręgowego są: prezes sądu okręgowego, kolegium sądu okręgowego i dyrektor sądu okręgowego. Z kolei analiza przepisu art. 179 § 1 p.u.s.p., stanowiącego m.in., że w sądzie okręgowym organem kierującym gospodarką finansową tego sądu oraz wydanego na podstawie delegacji ustawowej (z art. 179 § 5 p.u.s.p.) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2008r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz. U. z 2008r., Nr 11 poz.69), a w szczególności § 22 pkt 5, stanowiącego, iż w ramach prowadzonej przez sądy gospodarki finansowej sądy obowiązane są terminowo wysyłać do zobowiązanych upomnienia oraz podejmować w stosunku do nich czynności zmierzające do wykonania zobowiązania w drodze egzekucji, skłoniła Sąd Rejonowy do wyprowadzenia wniosku, iż polecenie wszczęcia egzekucji z § 3 ww. rozporządzenia w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych jest jednym z elementów gospodarki finansowej sądu, o której mowa w treści przepisu art. 179 p.u.s.p., więc organem sądu okręgowego, uprawnionym do podejmowania czynności z tego zakresu, jest dyrektor sądu okręgowego, a nie jego prezes. Skoro zatem w niniejszej sprawie Prezes Sądu Okręgowego w S. nie był organem uprawnionym do wydania, w imieniu Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w S., polecenia o wszczęcie egzekucji, nie mógł więc skutecznie ustanowić pełnomocnika do dokonania tej czynności w osobie sędziego tego sądu.

Jednocześnie Sąd I instancji uznał, iż zaskarżone postanowienie komornika w przedmiocie umorzenia postępowania egzekucyjnego również zostało wydane w sposób wadliwy. Sąd podniósł, że powodem umorzenia przedmiotowego postępowania egzekucyjnego było bowiem niewykonanie przez wierzyciela wezwania komornika, przesłanego pismem z dnia 22 lipca 2011r., zobowiązującego do podpisania wniosku egzekucyjnego przez Prezesa Sądu Okręgowego w S. oraz zatwierdzenia dokonanych w sprawie czynności. Zdaniem Sądu, niewykonanie powyższego zobowiązania komornika przez wierzyciela nie mogło spowodować umorzenia egzekucji, albowiem wezwanie z dnia 22 lipca 2011r. zawierało w swojej treści zobowiązanie niezgodne z obowiązującym, wyżej przedstawionym stanem prawnym. W tej zaś sytuacji Sąd Rejonowy usunął nieprawidłowości w trybie art. 759

§ 2 k.p.c., co znalazło odzwierciedlenie w punkcie II postanowienia.

Zażalenie na powyższe orzeczenie wywiódł wierzyciel, domagając się uchylenia punktu I. zaskarżonego postanowienia. Zaskarżonemu postanowieniu skarżący zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego, to jest art. 21 i art. 179 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98 poz. 1070 ze zm.), § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 09 marca 2006r. w sprawie egzekucji grzywnien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2006. Nr 42 poz. 288) oraz § 1 pkt 7 i § 22 - § 28 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2008r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych (Dz. U. z 2008 r. Nr 11, poz. 69) poprzez błędne ich zastosowanie i przyjęcie, że prezes sądu okręgowego nie jest organem sądu uprawnionym do wydania polecenia wszczęcia egzekucji należności sądowych. Skarżący zarzucił nadto zaskarżonemu postanowieniu obrazę prawa procesowego, to jest art. 67 k.p.c. poprzez przyjęcie, że organem uprawnionym do działania za Skarb Państwa - Sąd Okręgowy w S., jako osobę prawną, w sprawie dochodzenia należności sądowych jest Dyrektor tego Sądu.

W uzasadnieniu zażalenia, wierzyciel podkreślił, że sądy nie są urzędami państwowymi w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 08 sierpnia 1996r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, a organy sądu, jak prezes sądu czy dyrektor finansowy nie wypełniają definicji kierowników urzędów państwowych. Nadto odwołał się do dyspozycji przepisów art. 173 Konstytucji RP, z którego wynika, że Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz. Dlatego też, jak podkreślił, stosownie do art. 17a ww. ustawy, uprawnienia tych organów do reprezentowania Skarbu Państwa wynikają z odrębnych przepisów – w tym wypadku z ustawy o ustroju sądów powszechnych oraz aktów wykonawczych do tej ustawy, jak również, w pewnym, istotnym zakresie z k.p.c. i aktów wydanych na jego podstawie. Dalej żalący wskazał na zadania przypisane organom sądów – zgodnie z ustawą Prawo o ustroju sądów powszechnych i aktami wykonawczymi wydanymi na jej podstawie oraz podkreślił, że wnikliwa wykładnia przepisów prowadzi do konstatacji, iż w prowadzenie spraw egzekucyjnych należy do kompetencji prezesa sądu, nie zaś do dyrektora finansowego.

Przy rozpoznawaniu powyższej sprawy Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości.

Rozpoznanie przedmiotowego zażalenia na postanowienie Sądu I instancji wymagało odpowiedzi na pytanie czy prezes sądu okręgowego – jako organ *statio fisci* Skarbu Państwa – może udzielić skutecznie pełnomocnictwa procesowego – na podstawie art. 87 § 2 k.p.c. – sędziemu tego sądu, do działania w postępowaniu egzekucyjnym.

Uzyskanie odpowiedzi na powyższe pytanie ma znaczenie dla oceny dopuszczalności wszczęcia postępowania egzekucyjnego w niniejszej sprawie.

Jeśli bowiem – w okolicznościach konkretnej sprawy – Prezes Sądu Okręgowego – jako organ *statio fisci* nie mógł w ogóle udzielić pełnomocnictwa procesowego na zasadzie art. 87 § 2 k.p.c. do działania w postępowaniu egzekucyjnym, bądź też nie mógł go udzielić sędziemu tego Sądu, to wówczas, wystąpiła sytuacja, w której wszczęcie postępowania egzekucyjnego przez komornika sądowego nastąpiło na wniosek nieuprawnionego podmiotu, albowiem udzielone umocowanie nie było ważne i skuteczne. W konsekwencji oznaczałoby to też, że również skarga na czynności komornika oraz zażalenie zostały wywiedzione przez podmiot nieuprawniony. To z kolei powodowałoby potrzebę ustalenia do czyich kompetencji (z wszystkimi tego konsekwencjami) należało podejmowanie czynności w postępowaniu egzekucyjnym, gdzie gestorem postępowania był Skarb Państwa – Sąd Okręgowy. Z kolei, w przypadku pozytywnej odpowiedzi, dalsze rozważania byłyby bezprzedmiotowe.

Na tak postawione wyżej pytanie, w ocenie Sądu Okręgowego, odpowiedzi jednoznacznej nie można udzielić, na skutek istniejących wątpliwości, a także rozbieżności zarówno w orzecznictwie sądowym, jak i w doktrynie.

W pierwszym rzędzie zaznaczyć należy, że z art. 86 k.p.c. wynika, iż strona może dokonywać czynności procesowych samodzielnie albo przez przedstawiciela. Skarb Państwa, jako osoba prawna (art. 33 k.c.), posiada zdolność sądową (art. 64 § 1 k.p.c.) i zdolność procesową (art. 65 § 1 k.p.c.). Z dyspozycji przepisu art. 38 k.c. wynika natomiast, że osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i opartym na niej statucie.

Odnotować jednakże należy, iż w odniesieniu do Skarbu Państwa, spornym –

tak w doktrynie, jak i w judykaturze – pozostaje, czy działa on przez swoje organy. Zdaniem M. Pazdana (w:) Kodeks cywilny..., red. K. Pietrzykowski, t. I, s. 135 i Z. Radwański, Prawo cywilne..., s. 185, Skarb Państwa działa przez jednostki organizacyjne państwa, tzw. *stationes fisci*, które występują w podwójnej roli: organów państwowych, wykonujących funkcje władcze, oraz organów osoby prawnej, jaką jest Skarb Państwa. Większość przedstawicieli doktryny przyjmuje stanowisko, że Skarb Państwa nie ma organów w rozumieniu art. 38 k.p.c. Istotne jest przy tym, że pogląd taki jest aprobowany przez judykaturę (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1994 r., III CZP 16/94). We wskazanym orzeczeniu, Sąd Najwyższy podniósł, że każda czynność cywilnoprawna państwowej jednostki organizacyjnej jest *de iure civili* czynnością Skarbu Państwa, jednostki te działają na rachunek Skarbu Państwa, a przysporzenie majątkowe może nastąpić tylko na rzecz Skarbu Państwa. Sąd ten uznał też, że jednostka organizacyjna ma jedynie zdolność częściową, jej funkcją jest reprezentowanie interesów Skarbu Państwa i podejmowanie za niego czynności. Innymi słowy, wspomniane państwowe jednostki organizacyjne (*stationes fisci*) są przedstawicielami Skarbu Państwa, ponieważ to one dokonują czynności prawnych, które pociągają za sobą skutki prawne bezpośrednio dla Skarbu Państwa (vide art. 95 § 2 k.c.). Dodać też należy, że w doktrynie istnieje także trzecie stanowisko, zgodnie z którym Skarb Państwa nie ma organów w rozumieniu art. 38 k.c., owe zaś *stationes fisci* nie posiadają osobowości prawnej ani też zdolności prawnej oraz sądowej, co w konsekwencji oznacza, że nie mogą one działać we własnym imieniu i na własny rachunek. A tym, iż państwowe jednostki organizacyjne nie są to podmioty prawa cywilnego, ani też przedstawiciele Skarbu Państwa. Ich pozycja prawna odpowiada położeniu prawnemu organu osoby prawnej.

Konkludując stwierdzić należy, iż aktualnie brak jest jednoznacznego stanowiska co do tego, czy Skarb Państwa działa przez swoje organy, a jeśli nie, to jak należy oceniać działalność *stationes fisci* – czy jako reprezentantów Skarbu Państwa, czy też jako „odpowiednik” organu osoby prawnej.

Powyższe, jest z kolei o tyle istotne, że w przypadku uznania, iż Skarb Państwa działa przez swoje organy, kwestia przedstawicielstwa i reprezentacji Skarbu Państwa nie nastrocza większych problemów. Zastosowanie bowiem znajduje wówczas przepis art. 38 k.c. z wszelkimi jego konsekwencjami (w realiach niniejszej sprawy oznaczałoby to, że prezes sądu okręgowego – jako organ *statio fisci* Skarbu

Państwa – posiada uprawnienie do udzielenia umocowania). W przypadku natomiast uznania, że *stationes fisci* są jedynie reprezentantami (przedstawicielami) Skarbu Państwa, wątpliwości może budzić zakres przysługujących im uprawnień (odnosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy, czy reprezentacja ta obejmuje również uprawnienie do udzielenia umocowania, skoro sąd jako taki nie posiada osobowości prawnej). Z kolei w trzeciej sytuacji, istota problemu sprawdza się do ustalenia, co kryje się pod pojęciem „odpowiednik organu osoby prawnej”, w tym przede wszystkim, jak szerokie kompetencje przysługują *stationes fisci* i czym są one determinowane (w realiach przedmiotowej sprawy ponownie sprowadza się to do ustalenia, czy organ sądu posiada uprawnienie do udzielenia umocowania).

Wprawdzie, zgodnie z dyspozycją przepisów art. 17 ust. 2, art. 18 i 19 ustawy z dnia 08 sierpnia 1996r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 493 ze zm.), Skarb Państwa może posługiwać się pełnomocnikiem, zaś zgodnie z art. 17a ust. 2 ww. ustawy, do czynności prawnych dokonanych z naruszeniem przepisów o właściwości i zakresie reprezentacji Skarbu Państwa stosuje się odpowiednio art. 103 § 1 i 2 k.c., jednakże, w ocenie Sądu Okręgowego, sądy powszechne nie są urzędami państwowymi w rozumieniu art. 17 ust. 1 ww. ustawy z dnia 08 sierpnia 1996r., a organy sądu, o których będzie mowa poniżej, nie wypełniają definicji kierowników urzędów państwowych. Z dyspozycji bowiem przepisu art. 173 Konstytucji RP wynika, iż Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz. To zaś stawia pod znakiem zapytania możliwość zastosowania przepisu art. 17a ww. ustawy, stanowiącego, iż organy administracji publicznej oraz inne podmioty uprawnione na podstawie odrębnych przepisów do reprezentowania Skarbu Państwa reprezentują Skarb Państwa zgodnie z ich właściwością i w zakresie określonym w przepisach odrębnych.

Odnosić także wypada, że aktualnie czynności procesowe za Skarb Państwa podejmuje: a) organ jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lub organ jednostki nadrzędnej oraz b) Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa.

Mając więc powyższe na uwadze stwierdzić należy, że zastępstwo sądowe Skarbu Państwa nie jest oparte ani na systemie centralizacji, ani też systemie decentralizacji.

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, utworzona mocą ustawy z dnia 08 lipca 2005r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.), jest bowiem instytucjonalnym pełnomocnikiem Skarbu Państwa, którego zastępstwo procesowe wchodzi w rachubę tylko w przypadkach bliżej określonych w tej ustawie. Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa występuje przed sądami nie w charakterze jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lecz jako pełnomocnik procesowy Skarbu Państwa (vide H. Pietrkowski, Zastępstwo procesowe wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, PS 2006). Stroną w każdym z tych przypadków jest Skarb Państwa, a nie jakakolwiek państwowa jednostka organizacyjna (zob. wyrok SN z dnia 11 maja 1999r., I CKN 1148/97).

Niewątpliwym jest, że sądy powszechne w sprawach o egzekucję należności sądowych „zastępują” Skarb Państwa (który jest wierzycielem i wnioskodawcą, ewentualnie uczestnikiem lub dłużnikiem), przy czym w tym zakresie nie działają sądy jako takie (z uwagi na to, że nie posiadają osobowości prawnej) lecz poprzez swoje organy. Tymi zaś, zgodnie z brzmieniem art. 21 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.) są: prezes sądu rejonowego (w sądzie rejonowym), prezes sądu okręgowego i kolegium sądu okręgowego (w sądzie okręgowym), prezes sądu apelacyjnego i kolegium sądu apelacyjnego (w sądzie apelacyjnym) oraz dyrektor finansowy (sądu apelacyjnego lub okręgowego) lub – w razie powołania – kierownik finansowy sądu rejonowego, jednakże ci ostatni, jedynie w zakresie finansowym i gospodarczym.

Powyższe, z kolei rodzi potrzebę zastanowienia, który organ sądu – statio fisci Skarbu Państwa – jest uprawniony do występowaniu w postępowaniu egzekucyjnym w imieniu wierzyciela – prezes sądu, czy też dyrektor (kierownik) finansowy. Od ustalenia zaś tej kwestii, zależą inne, o których będzie mowa poniżej.

W tym miejscu podkreślić należy, iż postępowanie w sprawie egzekucyjnej [...] zostało wszczęte w dniu 22 grudnia 2006r. (vide zawiadomienie o wszczęciu egzekucji).

W owym czasie obowiązywała ustawa z dnia 27 lipca 2001r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 lipca 2006r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz ustawy o prokuraturze (Dz. U. Nr 144, poz. 1044). Zgodnie z ówczesnym brzmieniem przepisu art. 21 ustawy z dnia 21 lipca 2001r., organami

sądów były: 1) w sądzie rejonowym - prezes sądu, 2) w sądzie okręgowym - prezes sądu oraz kolegium sądu okręgowego, 3) w sądzie apelacyjnym - prezes sądu oraz kolegium sądu apelacyjnego (§ 1). W zakresie finansowym i gospodarczym organem sądu apelacyjnego oraz sądu okręgowego był dyrektor danego sądu, a w sądzie rejonowym, w razie powołania, kierownik finansowy sądu (§ 2). Obecnie brzmienie tego przepisu – nadane ustawą z dnia z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw Dz. U. Nr 136, poz. 959 jest następujące: organami sądów są: 1) w sądzie rejonowym - prezes sądu, 2) w sądzie okręgowym - prezes sądu oraz kolegium sądu okręgowego, 3) w sądzie apelacyjnym - prezes sądu oraz kolegium sądu apelacyjnego, 4) dyrektor sądu apelacyjnego oraz dyrektor sądu okręgowego, a w sądzie rejonowym, w razie jego powołania, kierownik finansowy sądu w obszarach określonych w § 2 (§ 1). Zadania przypisane kierownikowi jednostki na podstawie odrębnych przepisów w zakresie finansowym i gospodarczym, kontroli finansowej, gospodarowania mieniem Skarbu Państwa oraz audytu wewnętrznego, w tych obszarach, wykonuje dyrektor danego sądu, a w sądzie rejonowym, w razie powołania, kierownik finansowy sądu (§ 2); przy czym w tym brzmieniu przepis będzie obowiązywał do dnia 01 stycznia 2013r.

Zdaniem Sądu Okręgowego, żadne z powyższych brzmień przepisu art. 21 § 1 i 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001r., nie pozwala na jednoznaczne ustalenie, który z organów sądu jest właściwy do reprezentowania Skarbu Państwa w postępowaniu egzekucyjnym.

Zgodnie bowiem z ustawą, do prezesa należy kierowanie sądem i reprezentowanie go na zewnątrz, z wyjątkiem spraw należących do dyrektora sądu lub kierownika finansowego sądu.

Z kolei do wyłącznych kompetencji dyrektora (kierownika) finansowego sądu należą zaś zadania z trzech sfer działalności sądu: finansowej, gospodarczej i inwestycyjnej. W ustawie brak jest jednak definicji owych zakresów. Zauważyć też należy, że przepis art. 179 ustawy z dnia 27 lipca 2011r., w poprzednim, ani w aktualnym brzmieniu, nie określa wprost uprawnień dyrektora (kierownika) – odsyła jedynie do przepisów wykonawczych. Z tych zaś wynika (vide uprzednio obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2002r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych; Dz. U. Nr 97, poz. 876 oraz aktualne –

rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2008r., w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych; Dz. U. Nr 11, poz. 69), że normują one między innymi tryb pobierania dochodów i dokonywania wydatków sądów (vide § 1 pkt 7 oraz Rozdział VIII obu ww. rozporządzeń). W tym zakresie wskazać należy na – odpowiednio – § 21 i § 22 wspomnianych rozporządzeń. Otóż, zgodnie z dyspozycjami tych paragrafów, sądy, realizując dochody budżetowe, obowiązane są min.: terminowo wysyłać do zobowiązanych upomnienia oraz podejmować w stosunku do nich czynności zmierzające do wykonania zobowiązania w drodze egzekucji (§ 21 pkt 5); terminowo wysyłać upomnienia i podejmować czynności egzekucyjne (§ 22 pkt 5). Przy czym, z treści tych przepisów nie wynika, czy chodzi tu o zobowiązania – należności sądowe (które, co istotne, nie stanowią dochodu sądu, lecz składają się na dochód Skarbu Państwa), czy też jedynie o zobowiązania umowne – odnoszące się do sfery szeroko pojętej działalności inwestycyjnej sądów i ich gospodarności finansowej. Problem ten nie był poruszany przy tym, ani w orzecznictwie, ani w judykaturze. Także przedmiotem zainteresowania orzecznictwa i doktryny nie było, jak należy rozumieć pojęcie „sąd” w ww. przepisach.

W ocenie Sądu Okręgowego, powyższe pozwala na konstatację, że kompetencje dyrektora (kierownika) finansowego sądu jako organu sądu, dotyczą zobowiązań umownych sądu rozumianego jako jednostka budżetowa. Innymi słowy, obejmują one: działania inwestycyjne sądu, sposób zarządzania przyznanymi środkami budżetowymi, prowadzenie rachunków bankowych sądu itp., a więc tych wszystkich dziedzin powiązanych z finansami, które wiążą się z funkcjonowaniem sądu jako jednostki budżetowej. Tym samym, nie obejmują one działań sądu jako przedstawiciela Skarbu Państwa w kontekście należności sądowych.

Wnioskowanie to, zdaje się potwierdzać także uzasadnienie uchwały z dnia 17 listopada 2009r., III CZP 86/09 oraz brzmienie przepisów zawartych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 09 marca 2006r. w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 42, poz. 288), gdzie, zgodnie z § 3, polecenie wszczęcia egzekucji wydaje sąd, załączając tytuł egzekucyjny. Przy czym brzmienie § 1 i 2 tego rozporządzenia wskazują na to, iż należności te przysługują Skarbowi Państwa. Godzi się przy tym zauważyć, iż wymienione tu kategorie należności, tj. grzywiny, kary pieniężne, opłaty sądowe i koszty postępowania nie są związane z działalnością

finansową, gospodarczą czy inwencyjną sądów, gdyż jako takie nie zostały wymienione ani wprost, ani pośrednio w treści delegacji ustawowej zawartej w art. 179 ustawy z dnia 27 lipca 2001r. To zaś pozwala na stwierdzenie, że uprawnienia w ww. zakresie przysługują prezesowi sądu.

Jednakże, jest to jedynie przypuszczenie, które co do zasady (poza ww. uchwałą z dnia 17 listopada 2009r.) nie znajduje żadnego oparcia ani w orzecznictwie, ani w judykaturze. Dlatego też koniecznym, w ocenie Sądu Okręgowego, jest rozwianie powyższej wątpliwości.

Na potrzeby dalszych rozważań i przy uwzględnieniu powyższych uwag, niniejszy Sąd przyjął koncepcję, że organem sądu – statio fisci Skarbu Państwa, który jest uprawniony do występowaniu w postępowaniu egzekucyjnym w imieniu Skarbu Państwa jest prezes sądu powszechnego, nie zaś dyrektor (kierownik) finansowy sądu (przy odmiennej koncepcji, rozważania o możliwości umocowania na zasadzie art. 87 § 2 k.p.c. sędziego danego sądu byłyby całkowicie bezprzedmiotowe).

Jak już uprzednio podniesiono, w ocenie Sądu Okręgowego, zakres oraz charakter owego „zastępstwa” Skarbu Państwa budzi istotne wątpliwości. W zależności bowiem od przyjętej koncepcji, prezesi poszczególnych sądów są: bądź to organami – w rozumieniu art. 38 k.c. – Skarbu Państwa z wszystkimi tego konsekwencjami, bądź też, jedynie przedstawicielami (bez jednoznacznego oznaczenia zakresu owego przedstawicielstwa) Skarbu Państwa lub „odpowiednikami” organu Skarbu Państwa (bez wskazania kompetencji).

Przyjmując, iż prezesi sądów są bądź to organami statio fisci Skarbu Państwa (a więc w zaznaczeniu art. 38 k.c.), bądź też przedstawicielami sensu largo Skarbu Państwa (tj. gdy owo przedstawicielstwo obejmuje także pełnomocnictwo), stwierdzić należy, iż posiadają oni uprawnienie nie tylko do powierzania określonych czynności wiceprezesowi (vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2009 r., III CZP 86/09), ale także do udzielania pełnomocnictw. Wówczas kwestią sporną byłoby jedynie komu, w tym w szczególności, czy sędziemu danego sądu, możliwym jest udzielanie pełnomocnictw w rozumieniu art. 87 § 2 k.p.c.

Z kolei przyjęcie, że prezesi sądów są jedynie przedstawicielami sensu stricto Skarbu Państwa (a więc nie posiadają kompetencji do udzielania pełnomocnictw), bądź też „odpowiednikami” organów Skarbu Państwa, oznaczałoby, że nie tylko udzielanie pełnomocnictw jest wyłączone – niemożliwym było by także powierzanie

czynności. Na gruncie zaś niniejszej sprawy oznaczałoby to, że brak było wniosku uprawnionego podmiotu do wszczęcia postępowania egzekucyjnego w imieniu i na rzecz wierzyciela – Skarbu Państwa. Z akt egzekucyjnych wynika bowiem bezspornie, że wniosek z dnia 13 września 2006r. o wszczęcie postępowania został złożony przez Sędziego Sądu Okręgowego Z. C., działającego w oparciu o pełnomocnictwo udzielone w dniu 04 lipca 2011r. [...], nie zaś przez ówczesnego Prezesa Sądu Okręgowego H. S. Zaznaczyć też należy, że pismem z dnia 05 sierpnia 2011r., wierzyciel potwierdził wszystkie dokonane czynności w jego imieniu, przy czym pismo to także podpisał Sędzia Sądu Okręgowego Z. C., nie zaś aktualny Prezes tego Sądu – H. Z.

W tym miejscu podnieść należy, iż drugie z ww. założeń, jednakże w części odnoszącej się „odpowiednika organów” nie jawi się jako trafne.

Otóż, we wspomnianej już uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2009r., Sąd ten stwierdził, że „(...) skoro ustawodawca nie ustanowił „odrębnej” zdolności sądowej i procesowej w sprawach egzekucyjnych, należy przyjąć, że w rozpoznawanej sprawie ma zastosowanie art. 67 § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., zgodnie z którym czynności procesowe za Skarb Państwa podejmuje organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone (egzekwowane) roszczenie (należność), lub organ jednostki nadrzędnej. Należy także uznać, że sądem w rozumieniu § 3 rozporządzenia jest sąd w znaczeniu instytucjonalnym, tj. organ państwowy powołany do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, ustanowiony na mocy przepisów o ustroju sądów powszechnych (art. 176 ust. 2 Konstytucji), a nie konkretny skład orzekający lub sędzia. Zgodnie z art. 21 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm. - dalej: „Pr. o u.s.p.”), organem sądu uprawnionym do podejmowania czynności procesowych za Skarb Państwa jest, co do zasady, prezes tego sądu. Przysługują mu liczne uprawnienia wymienione w katalogu zawartym w art. 22 § 1, przy czym jest to katalog otwarty, gdyż z § 1 pkt 3 jasno wynika, że prezes pełni także inne czynności przewidziane w ustawie oraz w odrębnych przepisach. Do tych „innych” czynności należy niewątpliwie reprezentowanie Skarbu Państwa w postępowaniu cywilnym (art. 67 § 2 k.p.c.) oraz np. sprawowanie nadzoru nad komornikami (art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o komornikach) lub wykonywanie funkcji procesowych przewidzianych w postępowaniu karnym (np. art. 84 § 2 i art. 85 § 3 k.p.k.). Prezes sądu jest organem jednoosobowym

wyposażonym w uprawnienia i obowiązki przekraczające możliwości jednej osoby - piastuna organu; w takim wypadku ustawodawca przyjmuje jako standard system tzw. dekoncentracji wewnętrznej, oparty na działaniu „z upoważnienia organu”. Przeniesienie kompetencji nie powoduje ich utraty przez organ upoważniający, w związku z czym podmiot upoważniony nie nabywa ich, lecz wykonuje je w imieniu organu i „na jego rachunek (...)”.

Uchwała ta jednakże nie udziela odpowiedzi na pytanie, czy prezes sądu może udzielić pełnomocnictwa. Tymczasem, owa kwestia, jak już niejednokrotnie zaznaczano, jest jedną z kluczowych w niniejszej sprawie. Jak bowiem zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 07 lipca 2011r., II CSK 684/10, dla oceny, czy pełnomocnik był należycie umocowany ma podstawowe znaczenie to, czy uczestnik, który udzielił pełnomocnictwa mógł samodzielnie przez swoją czynność takiego pełnomocnictwa udzielić, tj. czy miał zdolność sądową i procesową oraz czy podmiot, któremu udzielono pełnomocnictwa mógł być pełnomocnikiem procesowym w świetle art. 87 k.p.c.

Udzielając pozytywnej odpowiedzi na ww. pytanie, a tym samym opowiadając się za pierwszym z ww. założeń (tj., że prezesi sądów są bądź to organami statio fisci Skarbu Państwa (a więc w zaznaczeniu art. 38 k.c.), bądź też przedstawicielami sensu largo Skarbu Państwa), w dalszej części należy odpowiedzieć na pytanie, komu prezes sądu powszechnego, jako organ statio fisci Skarbu Państwa może udzielić pełnomocnictwa.

Przepis art. 87 § 2 k.p.c. stanowi, iż pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nie posiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki albo jej organu nadrzędnego. Osoba prawna prowadząca, na podstawie odrębnych przepisów, obsługę prawną przedsiębiorcy, osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej może udzielić pełnomocnictwa procesowego - w imieniu podmiotu, którego obsługę prawną prowadzi - adwokatowi lub radcy prawnemu, jeżeli została do tego upoważniona przez ten podmiot.

Dla porządku wskazać należy, że poza wszelkim sporem pozostaje, że sąd, ani w rozumieniu instytucjonalnym, ani też jako skład, ani też jako jednostka budżetowa, nie jest przedsiębiorstwem.

Nadto sąd, jako taki, nie jest także osobą prawną, albowiem nie posiada osobowości prawnej, o czym już była mowa powyżej.

Przyjmując jednakże uprzednie założenie, w ocenie Sądu Okręgowego,

oczywistym jest, że prezes sądu – jako organ *status fisci* Skarbu Państwa (ewentualnie jako jego przedstawiciel) mógłby udzielić umocowania zawodowemu pełnomocnikowi (tj. adwokatowi w rozumieniu ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, t.j. Dz. U. 2009, Nr 146, poz. 1188 ze zm. lub radcy prawnemu w rozumieniu ustawy z dnia 09 lipca 1982 r., t.j. Dz. U. 2010, Nr 10, poz. 65 ze zm.).

Powstaje jednak pytanie, czy takiego umocowania mógłby udzielić także sędziemu danego sądu ewentualnie pracownikowi sądu.

W tym zakresie, w pierwszym rzędzie zaznaczyć należy, że status sędziego, jako pracownika nie jest oczywisty.

Zasadnicze kwestie dotyczące sędziego, normuje Konstytucja RP (vide art. 173 – i następne). I tak na przykład, zgodnie z art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony (vide art. 179). Dalej, przepis art. 180 Konstytucji RP stanowi, że sędziowie są nieusuwalni (ust. 1), zaś złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu, przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli może nastąpić jedynie na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie (st. 2). Sędziom przysługuje immunitet sędziowski (art. 181 Konstytucji RP)

Z kolei z ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. wynika jedynie, że sędziów sądów powszechnych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w terminie miesiąca od dnia przesłania tego wniosku (art. 55 § 1 ustawy). Powołując do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego. Zmiana miejsca służbowego sędziego może być dokonana bez zmiany stanowiska w przypadkach i w trybie określonych w art. 75 (art. 55 § 3 ustawy). Z kolei zgodnie z art. 65 § 1 ustawy, stosunek służbowy sędziego nawiązuje się po doręczeniu mu aktu powołania, zaś zgodnie z art. 68 § 1 ustawy, stosunek służbowy sędziego rozwiązuje się z mocy prawa, jeżeli sędzia zrzekł się urzędu.

Zaznaczyć przy tym należy, że żaden akt prawny nie przybliży znaczenia „stosunku służbowego” sędziego, jego specyfiki i znaczenia.

Dalej, podnieść należy, że w doktrynie wskazuje się (Renata Borek – Buchajczuk, artykuł „Powołanie niewłaściwe” PiZS 2011/1/28 -33), że powołanie na

stanowisko sędziego de facto nie stanowi powołania właściwego, a jedynie pozorne. Z analizy treści ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych wynika, iż stosunek pracy sędziego - będący stosunkiem szczególnym, bliskim stosunkowi służbowemu - jest ukształtowany na wzór stosunku pracy z mianowania i to ono jest jego rzeczywistą podstawą. Dalej ww. autor podnosi, iż (...) powołanie na stanowisko sędziego ma tymczasem podwójny skutek. Z jednej strony oznacza przyznanie władzy sądowniczej (aspekt sędziowskiej inwestytury), z drugiej stanowi podstawę nawiązania stosunku służbowego (tamże).

Z kolei w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 04 lipca 2007r., I PK 66/07, wynika, że „(...) sędzia nie jest ani urzędnikiem państwowym, ani pracownikiem urzędu państwowego. Sędzia pełni służbę – pozostaje w stosunku służbowym”. Sąd Najwyższy jednakże w orzeczeniu tym nie wyjaśnił, co rozumiał pod pojęciem „stosunku służbowego”. Odpowiedzi na to pytanie nie udziela także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 05 listopada 2009r., I CSK 16/09

W uzasadnieniu wyroku zaś z dnia 02 grudnia 2010r., I CSK 111/10 (wydanym w odmiennym stanie faktycznym), Sąd Najwyższy podniósł, że zakładem pracy sędziego jest sąd, w którym pełni on swoją funkcję (podobnie uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 1993r., I PZP 30/93 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1996r., I PRN 101/95). Dalej, w uzasadnieniu tym Sąd Najwyższy wskazał, że „(...) zagadnienie, kto jest pracodawcą sędziego budzi wątpliwości ze względu na specyficzne regulacje prawne dotyczące statusu prawnego sędziego zawarte w u.s.p., które przewidują, że pewne prerogatywy związane ze stosunkiem pracy sędziego są wykonywane przez inne organy niż prezes sądu, w którym sędzia pełni służbę. Przeważa jednak stanowisko, że pracodawcą sędziego jest sąd, w którym pełni on służbę, co uwzględnia definicję „pracodawcy” zawartą w art. 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.), według której jest nim jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej. (...) Odnosnie do ustalenia pracodawcy sędziego należy mieć na uwadze także przepisy zawarte w art. 55 § 2 i 3 u.s.p., według których sędziowie sądów powszechnych są powoływani na stanowiska sędziego sądu rejonowego, sędziego sądu okręgowego oraz sędziego sądu apelacyjnego, przy czym, powołując do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego. Według natomiast art. 22 § 1 u.s.p., prezes sądu jest zwierzchnikiem służbowym sędziów danego sądu. Przepisy

te uzasadniają wniosek, że pracodawcą sędziego jest sąd, jako jednostka organizacyjna, w którym sędzia pełni służbę (...).”

Mając powyższe na uwadze, stwierdzić więc należy, iż de facto nie sposób jest ustalić status sędziego (pracownik, urzędnik państwowym, urzędnik mianowanym czy też pozostającym w stosunku służbowym – a jeśli tak to w jakim?) oraz na czym polega stosunek służbowy sędziego, a w szczególności, czy stosunek ten umożliwia – albo przeciwnie – zakazuje, prezesowi danego sądu powszechnego sądu – jako organowi statio fisci Skarbu Państwa, udzielenie skutecznego umocowania na podstawie art. 87 § 2 k.p.c. sędziemu danego sądu do działania w postępowaniu egzekucyjnym.

Rozstrzygnięcie tego problemu, co zaznaczono na wstępie rozważań, ma zasadnicze znaczenie w sprawie, szczególnie jeśli uwzględni się fakt, że w realiach niniejszej sprawy Prezes Sądu Okręgowego jako ustawowy organ sądu udzielił umocowania Sędziemu tego Sądu do wszczęcia postępowania egzekucyjnego o egzekucję należności sądowych.

Zdaniem Sądu Okręgowego wskazane powyżej kwestie, konieczne dla rozstrzygnięcia złożonego zażalenia, nie zostały ogóle, bądź to dostatecznie wyjaśnione zarówno w orzecznictwie jak i w doktrynie, a budzą one poważne wątpliwości i z tych względów – na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. – należało przedstawić Sądowi Najwyższemu pytanie prawne jak w sentencji postanowienia.

/km/